

Indledning om praksisforskning

Noter til grenundervisning

Praksisforskning er generelt en type forskning, der har som mål at bidrage til, at en given praksis kan beskrives mere dækkende og udvikles.

Deltagernes private erfaring og tavse viden og kompetence skal frem, belyses, diskuteres, vurderes, bruges og udvikles.

Uklarheder i praksisbeskrivelsen bunder som regel i problemer i denne praksis (Dreier, 1991; Markard & Holzkamp, 1989).

Problemer bunder i, at de brugte midler er problematiske for at nå de satte mål (Dreier, 1993; Holzkamp, 1983; Seidel, 1976). Problemerne kan være led i interessekonflikter om denne praksis' mål og midler mellem dens umiddelbare deltagere og/eller andre middelbare parter rundt om den.

Praksisforskning sætter fokus på problemer og muligheder: Kritik og videreudvikling udgør en enhed (Holzkamp, 1983, kap. 9). Det er relevanskriteriet for denne type forskning. Ellers kan man ikke være sikker på, at deltagerne har sådanne interesser i forskningen, at der kan udføres pålidelig og valid subjektvidenskabelig forskning.

Forskningen i ændrings- og udviklingsprocesser er selv et led i at fremme dem og i at lære systematisk af dem. Den bør tilrettelægges og udføres sådan, så den fremmer praksissens disse, snarere end forstyrrer og overtager kontrollen over dem (Dreier kap. 8 og 9, in press).

Ved udvikling forstås deltagernes forøgede rådighed over deres praksisammenhænge. I den forstand er udvikling knyttet til en bestemt opfattelse af, hvad det vil sige at sikre og udvikle denne praksis' kvalitet, i forhold til de samfundsmæssige mål og interesser, den forfølger.

*ude fra og
ude fra* Forskning og ændring skal føres ud i livet af deltagerne, fx praktikerne selv, ikke udefra og oppefra (Taylor & Bogdan, 1984; Sieber, 1981). Praksisforskning vender sig mod en normativ måde at udføre forskning og gøre dens indflydelse gældende på.

Bedriver man forskning af praksis udefra og oppefra medfører det, at man overser, hvorledes aktører på stedet indefra selektivt er (u-)opmærksomme på, opdager, forbinder eller adskiller og realiserer eller forsømmer aspekter ved de omfattende sammenhænge, de handler i. Det må netop være et centralt træk ved enhver handlingsorienteret teori og metode og et uomgængeligt krav for enhver forskning, der er rettet mod at fremme deltagerens egen rådighed over reproduktionen og udviklingen af deres egen praksis.

Praksisforskningens udbredelse kan bla ses som en reaktion mod en oppefra og udefra styret effekt- og evalueringsforskning. Herudover afspejler den, at det er nødvendigt og nyttigt for deltagerne at analysere deres egen praksis mere systematisk. De har praktiske interesser heri, som er afgørende for deres brug af forskningen i praksis.

Praksisforskning er et opgør med center-periferi-modellen for vidensspredning og -anvendelse. Den er omvendt for deltagerens indflydelse på forskningen. Den er en variant af deltagerorienteret forskning (Elzinga i Holmer & Starrin (red.), 1993; Whyte, 1991; Dreier, 1993). Den virker for at demokratisere forskningen.

Forskningen skal kunne forankres og placeres hensigtsmæssigt, overkommeligt og kontinuert i den daglige praksis for at kunne virke udviklende i praksis (Borg, 1986; Dreier, 1993, kap. 9; Højholt, 1993).

Selve forskningspraksis studeres derfor ligeledes med begreber om subjektets handling i sammenhænge. Der lægges vægt på forskernes særlige, begrænsede deltagelse i de handlesammenhænge, de studerer, og på de særlige muligheder for at bidrage til at systematisere erkendelse, det rummer. Praksisforskningen må analyseres som en særlig tidsbegrænset og lokaliseret deltagelse i de udforskede sammenhænge i form af deltagelse i sammenhængens praktiske opgaver, deltagerobservation, interviews, konsultation, supervision, etablering af særlige refleksionsfora, fx skrivesteder, møder, ol. På helt tilsvarende vis lægges i den kildekritiske analyse af deltagerens handlinger og udsagn i forskningsprojektet vægt på deres særlige andele i forskningen og særlige brug af den. Forskningspraksis er en af et sæt særligt forbundne handlesammenhænge for deltagerne (se nedenfor).

Der er flere perspektiver på en sammensat flerparts praksis. I modsætning hertil tager forskning ofte udgangspunkt i at privilegere eller ligefrem monopolisere en parts perspektiv. Som regel forskerens på den studerede

praksis, men til nød den professionelles perspektiv på klienten.

Praksisportrættet er også om den professionelles perspektiv, men åbner op for at udforske den professionelle som et selvstændigt subjekt fra sine ståsteder i sine egne handlesammenhænge og ikke kun som subjekt for sin klient.

Deltagerens perspektiver stammer fra parternes ståsteder og de standpunkter, de finder frem til herfra.

Praksisforskningens konkrete lokalisering, mål, arbejdsformer og fremgangsmåder bør derfor gøres til genstand for forhandling og aftale mellem de involverede parter. Praksisforskning er et anliggende mellem mange forskellige parter med oftest delvist modsatrettede interesser (jf ovenfor om problemer og konflikter. I forhandlingen spiller fremdragelsen af standpunkternes formidling gennem deltagerens forskellige ståsteder og af ståstedernes indbyrdes forbindelser i den praksis, der skal udforskes, en nøglerolle.

Forandringer
Betydning

Forandringerne er ofte forskellige og har ofte forskellig betydning for de enkelte deltagende parter. Disse forskelle og deres gensidige betyngning af hinanden er det vigtigt at afdække. Det er en central del af forskningens analyser og resultater, der ikke skal gemmes bort bag ensidig vægt på, hvad der er fælles. Det er faktisk netop selv et generelt træk ved de udforskede praksisprocesser (Dreier, 1989, 1993 kap. 6 & 9, in press).

krise af
socialt liv

I forskning, hvor begreberne mål og opgaver spiller en nøglerolle, forsømmes flerheden og forskellene i ståsteder, perspektiver og standpunkter på praksis oftest. Striden om praksis' mål, opgaver og midler fornægtes. De entydiggøres på en måde, som for det meste implicit beror på forskerens perspektiv eller repræsentation af sin opdragsgivers perspektiv.

En praksis finder ofte sted med deltagere, der kommer fra, bevæger sig rundt mellem og repræsenterer forskellige handlesammenhænge, og som gennem deres måde at bevæge sig rundt mellem dem på søger at benytte træk ved en sammenhæng til at opnå indflydelse på en anden. De stræber altså efter at etablere og udnytte bestemte forbindelser mellem sammenhængene eller omvendt at holde sammenhængene adskilte på bestemte måder. På den måde forfølger de egne behov, interesser og mål på særlige måder.

Det hører til de centrale opgaver i studiet af forandring at indfange, hvorledes forbindelser og adskillelser, tilgang og udelukkelse forandres over tid (jf Lave & Wenger, 1991).

Sammensatte praksisser bør derfor studeres fra forskellige ståsteder og med fordel fra de forskellige delvise handlesammenhænge, de sættes sammen af.

Institutionel praksis bør eksempelvis studeres som dele af servicestrukturer og via den brug, deres klientel gør af dem for og i deres egne handlesammenhænge.

Professionel praksis udføres fx ofte i en sammenhæng, men har til opgave at øve en bestemt indflydelse på praksis i en anden. Derfor bliver det et centralt anliggende at forfølge, hvilke forbindelser og adskillelser, tilgange og udelukkelse der findes, og hvordan de udvikles for de enkelte involverede parter. Herigennem bestemmes parternes spillerum og interesser i at deltage.

Omvendt er reguleringen af forbindelser og adskillelser mellem sammenhænge og af tilgang til eller udelukkelse fra sammenhænge et afgørende middel for at udøve magt.

Kriterier for bekræftelse og afkræftelse samt generalisering er spørgsmål om praksis. Mere specifikt bunder de i deltagernes muligheder for at håndtere problemer og udvide og realisere handlemuligheder.

OD 13.09.1993

Litteraturliste til praksisforskning

- ~~LAVE~~ Tove Borg 1986: Evalueringsforskning og udviklingstænkning. Aarhus. (patient-interviews)
- Seth Chaiklin & Jean Lave (eds.) 1993: Understanding Practice. Perspectives in Activity and Context. New York: Cambridge University Press
- Grethe Davidsen & Kirsten Kopp 1993: Kvalitetssikring. Projektforestilling. Aarhus Kommunehospital, Onkologisk Afdeling D.
- Ole Dreier 1989: Auswertung der TPK aus dem Verhältnis eigener Berufspraxis/TPK heraus. Ein Leitfaden. Upubl. manus. til TPK november 1989.
- Ole Dreier 1991: Indledning til Praksisportræt. Bilag til seminar på anvendt socialpsykologi. Psykologisk Laboratorium, Københavns Universitet.
- Ole Dreier 1992: Interviewleitfaden, KAS-Projekt. Upubl. manus. til TPK januar 1992.
- Ole Dreier 1992: Kvalitetsbegreber i socialt arbejde set fra personale- og brugerside. I: Udkast, 20, 2, 211-215.
- Ole Dreier 1993: Psykosocial behandling. En teori om et praksisområde. København: Dansk psykologisk Forlag.
- Ole Dreier (in press): User Perspectives in Change during Treatment. In: P. B. Andreasen & E. H. Hansen: User Perspectives on Health Care Services Delivery. Oxford: Basil Blackwell.
- Ole Dreier, Uffe Juul Jensen & Morten Nissen 1992: Action Health Research. Some guidelines for papers. Upubl. manus.
- Eksempel på praksisportræt foretaget i samarbejde med klienter*
Renke Fahl & Morus Markard (in press): Der Versuch der Einheit von Praxisforschung und Psychologiekritik: Das Projekt 'Analyse psychologischer Praxis'. I: Ole Dreier & Uffe Juul Jensen (eds.) (in press): Action Health Research. Oxford: Basil Blackwell. Og i Forum Kritische Psychologie 32.

2

L&S Maureen Hayes Fleming, Cheryl Mattingly & Nedra Gillette (in press): Giving Language to Practice: Action research in occupational therapy. I: Ole Dreier & Uffe Juul Jensen (eds.). (Artikel Action-research - redovise) - a andre metoder

Yehekel Hasenfeld (ed.) 1992: Human Services as Complex Organizations. London: Sage.

~~Christine~~ Christine Helfrich & Gary Kielhofner (in press): Volitional Narratives and the Meaning of Therapy. I: The American Journal of Occupational Therapy. (bruger perspektiv - narrative (fortællinger))

Klaus Holzkamp 1983: Grundlegung der Psychologie. Frankfurt/M.: Campus Verlag.

Klaus Holzkamp 1984: Praxis-Portrait. Unveröffentlichtes Manuskript. Berlin.

Jan Holmer & Bengt Starrin (red) 1993: Deltakerorienteret forskning. Lund: Studentlitteratur.

Charlotte Højholt 1993: Brugerperspektiver på psykosocial rådgivning. København: Dansk psykologisk Forlag.

Jean Lave & Etienne Wenger 1991: Situated Learning. Legitimate peripheral participation. New York: Cambridge University Press.

Cheryl Mattingly 1991: Narrative Reflections on Practical Actions: Two learning experiments in reflective storytelling. I: D. Schön (ed.), 235-257. (Reflective turn)

Morus Markard & Klaus Holzkamp 1989: Praxis-Portrait. Forum Kritische Psychologie 23, 5 - 49.

Donald Schön (ed.) 1991: The Reflective Turn. Case studies in and on educational practice. New York: Teachers College, Columbia University. (eksempler på konkret case)

Rainer Seidel 1976: Denken. Psychologische Analyse der Entstehung und Lösung von Problemen. Frankfurt/M.: Campus Verlag.

S. D. Sieber 1981: Fatal Remedies. The Ironies of Social Intervention. New York: Plenum Press.

St. J. Taylor & R. Bogdan 1984: Introduction to Qualitative Research Methods. The Search for Meanings. 2. ed. New York: Wiley.

William Foote Whyte (ed.) 1991: Participatory Action Research. London: Sage.